

"AZERBAJCAN HALK TÜRKÜLERİ"

Yrd. Doç. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK

Azerbaycan Halk Türküleri (Mahnı ve Tesnifler) Derleyen: Gafar Namazeliyev, Yayımlayan: Salih Turhan, Ankara 1993, 286 S.

Salih Turhan, sanatçılığının yanında verimli ve kalıcı çalışmalar da yapabilen bir kimlikle yayın dünyasında yerini almıştır. Yayımladığı çalışmalarını halk türküleriyle ilgili kuruluş ve kişilere toplu malzeme sağlaması bakımından oldukça memnuniyet vericidir (bkz. Harput-Elazığ Musiki Folkloru, Ankara 1990; Kerkük Türküleri, Ankara 1991; Anadolu Halk Türküleri ve Ezgileri, Ankara 1991 vs.)

Bu çalışmasında, daha önce Bakü'de 1985 yılında ikinci baskısını yapmış olan "Azerbaycan Halk Mahnı ve Tesnifleri" adlı eserin Latin harfleriyle transkripsiyonunu gerçekleştirmiş. Böylece folklor kuruluşlarına, amatör cemiyetlere ve ilgilienlere en azından bir malzeme amacı güdülmüş. Turhan'ın görüşüne göre, bugün ülkemizde halen 300 kadar Azeri Türkü bilinmekte, ancak bunlar yanlış çalınıp söylenmektedir. Sanıyorduk, bu kitabın Bakü nüshasının önsözünü yazan Tovfig Guliyev ile Salih Turhan arasında, özellikle halk müziğindeki serbest yorum, bir adım daha ilerisi düşünülmünce, varyant oluşumu konusunda yaklaşımları bakımından bir ortaklık görülmüyor. Maalesef özellikle resmi kuruluşlarda bir türkünün tespit edilen varyantlarını ayıklama, dışlama eğilimi halen geçerli. Halbuki ileride yapılacak folklor coğrafyası çalışmalarında bu belgeler önemli ipuçları verebilmektedir.

Azerbaycan halk müziğinin türleri hakkında giriş bölümünde özet bilgiler verilmektedir. Buna göre "mahnı" kavramı, bizdeki halk türküsünün karşılığıdır, ancak bizim kırık hava dediğimiz ezgilerin sadece bir bölümüne tekabül et-

mektedir. Aşık yaratmaları (örnekleri için bkz. s.197-211) da böyle isimlendirilmektedir. Bu ezgilerin diğer bir bölümü ise "tesnif ya da tasnif" olarak nitelendirilir. Bunlar da mahnılar gibi ya irticalen ya da beste yoluyla doğarlar, fakat birinci olarak makam kurallarına uymaları, ikinci olarak "mugamlar" arasında geçiş müziği biçiminde kullanılmaları (örnek için bkz. 215-279), üçüncü olarak da metinlerin bizdeki divan şiirine benzemeleri bakımından diğerlerinden ayrılırlar. "Deyişme" ise bizdeki atışma ya da atma türkülerinin, ya da söyleşmeli ezgilerin karşılığıdır (örnekler için bkz. s. 175-193). "Mugam", uzun hava anlamında kullanılmaktadır (örn. metinler s. 215-279).

Bazı türkülerin başında şairlerin adı belirtilmiş ve ayrıca kelime açıklamaları yapılmıştır. Buna karşılık türküler numaralanmadığı gibi, derleme bilgileri yoktur. Ayrıca bizler için adı geçen şairler ve bunların Azerbaycan halk müziği içindeki yeri hakkında kısa bilgiler verilseydi iyi olurdu diye düşünüyoruz. Salih Turhan'ı çalışmalarından ötürü kutluyoruz.

Azerbaycan Edebiyatı Üzerine Seçme Bibliyografya

Azerbaycan Folklorundan Nümüneler (Topl. Selamullah Cavid), 2 Cilt, II. Baskı, (y.y) 1358 (1979).

Ehliman Ahundov, Azerbaycan Halk Yazını Örnekleri (Çev. Semih Tezcan), Ankara 1978. Folklor Numuneleri (Tertip ed. Nurettin Seyidov), Bakü 1980.

Nurettin Seyidov, Azerbaycan Bilmece-leri/ Tapmacaları (Yay.: Saim Sakaoglu, Ali Berat Alptekin ve Esma Şimşek), Elazığ Belediyesi Yayınları: 2, Halk Kültürü Dizisi: 2 Elazığ 1992.

Salih Turhan, Azerbaycan Halk Mahnıları I; ve Azerbaycanlı Bulbul. Tapmacalar (Topl. Selamullah Cavid ve Abdülkerim Manzûri Hâmine). (y.y) 1358 (1979)